

ZILLEGHEM

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

2017/1

ZILLEGHEM

Handelingen van de Kring
voor Heemkunde en Geschiedenis
'Pastoor Ronse'

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Roland STRUBBE

Duitse razzia op het Klokhof te Loppem. 15 augustus 1944

3

Johan VERPLANCKE

*Enfant naturel de la Patrie. Deel 2: Plaatsing van Brugse vonde-
lingen te Aartrijke eind 18de - begin 19de eeuw*

10

38ste jaargang nr. 1 - januari-februari-maart 2017

Redactie en bestuur

Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
Patrick Arnou, Burg. J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Johan Braet, Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Willy Casier, Wildebeekstraat 23, 8211 Aartrijke
Noël Denolf, Snellegemsestraat 118, 8210 Zedelgem
Pol Denys, Hendrik Baekelandlaan 57, 8211 Aartrijke
Paul Vandenbussche, Guido Gezellelaan 44, 8210 Loppem
André Vanhevel, Belledreef 4, 8210 Veldegem
Johan Verplancke, Torhoutsesteenweg 396, 8210 Veldegem

Lidmaatschap: € 10,00

IBAN: BE48 7381 1720 5627 - BIC: KRED BE BB
Heemkundige Kring 'Pastoor Ronse' Zedelgem

Secretariaat en ledenadministratie

Willy Casier, Wildebeekstraat 23, 8211 Aartrijke
Tel. 0475/64.81.16 - E-mail: willy.casier@gmail.com

Redactiesecretariaat

Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
Tel. 050/82.42.74 - E-mail: bertrand.denys@telenet.be

Website en Facebook

users.telenet.be/pastoor.ronse
www.facebook.com/groups/657109921075905

Studies verschijnen in 'Zilleghem' of uittreksels daarvan mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Illustratie op de cover

Dorpsgezicht van Loppem, vermoedelijk kort na 1900. Een deftige, zwartgeklede dame stapt in haar 'voiturette', vermoedelijk een De Dion Bouton of Décauville, gebouwd tussen 1898 en 1904. De auto staat vlak bij de ingang van het kasteeldomein Ter Mote geparkeerd. Misschien is de dame dus wel de kasteelvrouw Emma van Hamme de Stampaertshoucke of één van haar adellijke vriendinnen? (Verzameling Gemeentearchief Zedelgem)

Duitse razzia op het Klokhof te Loppem

15 augustus 1944

Roland STRUBBE

Donderdag 15 augustus 1944, het is de hoogdag van O.L.V.-Hemelvaart, de bevrijding is nakend. Drie weken later zal Loppem door de Canadezen worden bevrijd. Op deze dag wordt de Klokhofstede van kop tot teen doorzocht door de Duitsers: twee Duitse Feldwebels, vergezeld van twee zwarthemden (Belgen). Er wordt gezocht naar een 18-jarige jongen die als werkweigeraar voor Duitsland staat opgegeven en die zich schuilhoudt op het Klokhof. Ze zijn zeker van hun stuk, want ze kregen de nodige informatie ter zake. De hele boerderij wordt die ganse voormiddag van onder tot boven doorzocht. Eerst in alle kamers, daarna op zolder worden alle bedden geteld, met uitleg door mijn vader over wie daar allemaal slaapt. Dan gaat het naar de stallen, de hooizolder, de schuur waar de oogst al deels is binnengereden, ten slotte wordt ook de houtmijt in de tuin compleet ontmanteld. De gezochte die zich inderdaad op de boerderij bevindt, wordt evenwel niet gevonden. Het is voor vader een kwestie van leven of dood, want als ze hem ontdekken, dan wordt ook hij opgepakt. Het is een tijd dat er geen clementie meer bestaat.

Niet gevonden. Terug in de woonplaats gaat het opnieuw naar de kamers, waar nu tussen het beddengoed en in de kasten wordt gezocht naar een eventueel verborgen radio. Het is de tijd van Jan Moedwil uit Engeland, die zijn berichten telkens afsloot met: “en zonder erop te boffen, toch krijgen we ze wel, de moffen!” Wie luistert er niet stiekem naar de radio en verstoppt hem ergens in een kast? Weer heeft vader geluk, moeders angst voor het genomen risico zal hem redden. De radio wordt niet in de kast verborgen, maar in de schuilplaats, met dank aan moeder. Er moet trouwens altijd iemand buiten op de uitkijk staan als er ‘geluisterd’ wordt, want het maakt ontzettend lawaai.

Er wordt niets speciaals gevonden, maar toch moet vader zich “morgen” op de Duitse Kommandantur aanmelden. Daar zal over zijn lot (of straf) worden beslist, want ze blijven ten stelligste overtuigd dat de gezochte zich hier ergens schuilhoudt. Als de vier het Klokhof verlaten, lukt het vader om met één van de zwarten een woord te spreken. De bevrijding is nakend. Hij geeft zijn adres in Brugge. “Kom morgenvroeg langs mij voorbij. Ik zal weten wat beslist wordt. Als je in gevaar bent, zal ik het je zeggen. Als je niet verschijnt, zullen ze ook jou komen zoeken.”

Op de Burg, in het oude gerechtsgebouw, zetelt de Duitse vierschaar. In de vier hoeken van de grote zaal wordt ‘zitting’ gehouden. Er wordt niet mee gelachen. De Duitsers reageren keihard op het nakende verlies van de oorlog. Drie beklagden ziet vader daar manu militari afgevoerd worden. Huilen of smeken heeft geen zin. Hij vreest en bidt dat zijn informatie van de ‘zwarte’ uitkomt. “Ge krijgt een fikse vermaning, maar omdat uw graan- en vleesleveringen aan de Duitsers in orde zijn, zullen we u niet aanhouden. Uw boerderij wordt van nu af in ’t oog gehouden” Alzo geschiedt inderdaad. Vader komt er met de schrik vanaf.

Fig. 1 - Maurice Strubbe (Loppem 1908-1995) en Irène Pittery (Wilskerke 1910 - Loppem 1995), de ouders van Roland Strubbe.

Wat was er gebeurd? Wat was de aanleiding? Al sinds de zomer van '42 woonde op het Klokhof een bevriende familie in, uit Klemskerke komend, wonend ook daar op een boerderij genaamd 't Klokhof. (Deze hoeve bestaat trouwens nog, en is nu een boerderij-restaurant, langs de baan naar Bredene.) Zij moesten van de Duitsers hun boerderij verlaten wegens de strategische ligging in het *Sperrgebiet*. De vrouw was een nicht van moeder, aldus kwamen ze 'met have en goed' naar Loppem. Drie dagen 'inboedelverhuis' met paardengespan en dubbel wagengetrek. 's Morgens om 8 uur vertrok het geladen gespan uit Klemskerke, terzelfdertijd vertrok een leeg gespan uit Loppem hen tegemoet. Halverwege werd gewisseld. Na de middag werd hier afgeladen, ginder weer opgeladen om 's morgens vroeg te vertrekken. Hoe het hier allemaal vol stond, laat zich raden.

Maar vader deed ook een gevaarlijke vriendendienst. Die familie die hij goed kende, bracht ook een buurjongen mee, die de leeftijd had om 'opgevoerd' naar Duitsland te gaan werken. Hij ging niet, en, in het 'lel' van de strijd tegen de Duitsers gaf vader toe dat hij in de schuilplaats mocht, "die niemand zou vinden", dachten ze allen samen.

Die hoogdagmorgen, rond 9 uur, was vader alleen thuis. Moeder was naar de achturenmis. De inwonende familie was naar Klemskerke waar de oogst stond te wachten. In 't achterhuis aan tafel las vader zijn landbouwkrant, voordat hij zich ging klaarmaken voor de hoogmis. Daar zag hij plots het Duitse viertal passeren langs de weg, per fiets, reikhalzend kijkend over de haag. Vader besepte direct dat ze naar hier kwamen en hij wist meteen dat ze op zoek waren naar de werkweigeraar. Die jongen was inderdaad op zolder, mocht de zolder onder geen beding nog verlaten, want het einde van de oorlog was bijzonder gevaarlijk. Op zolder bevond zich de enige toegang tot een onvindbare schuilplek, die onder de zoldertrap was ingebouwd. De trap naar boven stond niet tegen de muur, maar rustte op een balk, twee meter daarvoor. Tussen de keuken links en de voutekamer rechts bevond zich een spouw van 1 meter. Vanwege de inkomgang, de ingemuurde trap, de muren links en rechts in de kamers, kon je niet weten dat zich daartussen een ruimte bevond. Weet dat het Klokhof werd gebouwd in 1826, vlak na de Franse Revolutie. Men dacht toen wel aan 'verbergen' en 'verborgen plekjes' bij 't bouwen.

Vader had het geluk aan zijn kant, hij zag de Duitsers vroegtijdig. Hij bonkte met de stok tegen de zoldering. De jongen wist wat dat betekende, dook de schuilplaats in, legde het deksel op en schroefde de afsluitmoeren toe. Vader stormde naar boven, legde een klaarliggend deken over het deksel en goot een klaarstaande zak patatten over het

deken. Het deksel was onzichtbaar.

De Duitsers moesten de weg afleggen rond de hofstede naar de grote ingang. De kleine ingang rechtstreeks naar de straat bestond toen nog niet, die is pas in 1950 door ons aangelegd om niet altijd de weg te moeten gaan waar ook de koeien en de karren kwamen. Het kostte de Duitsers dus enige tijd voor zij de voordeur bereikten. Inmiddels was de schuilplaats afgedekt en was vader weer aan de voordeur.

Fig. 2 - Dakruiter met klokje en windhaan op de nok van het Klokhof

De Duitsers duwden vader opzij, gingen voor hem naar binnen, richtten de tafel in als vierschaar en vader moest plaatsnemen op de bijgezette (beschuldigden)stoel. Het ging dus inderdaad over het sparrenvervoer, en ... over de 'vermiste' jongen. Vader legde alles uit, ontkende met klem de aanwezigheid van de jongen, waarop met een grijnslach van "we vinden hem wel" de zoektocht aanving. Weet dat de jongen, die 'gelijkvloers' achter de trap zat, het gesprek mee beluisterde.

In alle kamers, vervolgens op zolder moest vader minutieus uitleggen wie in al die bedden sliep. Geen eenvoudige klus. Mijn ouders, drie kinderen, de gevluchte familie met hun drie grotere kinderen, de stal-knecht die inslaapt. Er stond dus een bed te veel, maar er sliepen er ook

samen, enfin, de rekening klopte ... “Hoe je zo koelbloedig kon blijven”, vroeg ik later aan vader. “We waren al vier jaar onder de Duitsers, en ik deed ook negen maand mobilisatie voor de oorlog aan het Albertkanaal. We waren dus ook geen bleus meer”.

Toch had vader geluk, want wát als de Duitsers hem in de stal hadden bereikt, met de jongen ‘onwetend’ op zolder...

Er kon geen risico meer worden genomen. De volgende nacht, nog voor vader naar het tribunaal ging, in het holst van de nacht, verliet de jongen het Klokhof door de velden. Aan een afgesproken punt aan de Diepstraat zou hij worden opgewacht en naar een nieuwe schuilplaats worden gebracht. In de gespannen haast bleef zijn zakuurwerk aan de bedsponde hangen. Einde goed, alles goed. Allen hadden het ten slotte overleefd en drie weken later werd de bevrijding verwelkomd “met bijzonder opgelucht hart”.. Samen met de jongen, die naar het Oost-Vlaamse was gevlucht, werd gefeest en gretig getoast op de goede afloop en de aftocht van de Duitsers, maar moeder bleef nuchter. Het had heel slecht kunnen aflopen, daar bleef ze bij.

Maar het verhaal kent een onverwacht vervolg. Bij de restauratie van het Klokhof in 2003 werd aan de achterkant van de schouwmuur het kruisje ontdekt dat de jongen daar had gehangen. Onzichtbaar achter een houten kamerwand, heeft niemand van ons dit nadien ontdekt. Bij de volledige ontmanteling van de zolder tijdens de restauratie kwam het kruisje bloot te hangen. ‘Men’ stelde zich daar toen vragen over. Ook Aurel, mijn schoonbroer, die er sinds 1963 woonde, moest toegeven dat hij het niet had gezien; normaal ook, want er werd vroeger méér gedaan op de zolder, denk maar aan de hammen die er te drogen werden gehangen in de ‘kave’ ... de appels die op zolder werden bewaard

Fig. 3 - Het Klokhof na de restauratie van 2003

... de plantaardappelen in het voorjaar ... De zolder verloor aan belang. Vermits voortaan niemand nog in de bovenkamers sliep, werden nu ook de houten wanden weggenomen.

Tot slot nog deze bedenking. Spijtig, maar waar, de onvindbare schuilplaats uit de tijd van Napoleon is niet meer. Bij de restauratie van het woonhuis werden de tussenmuren weggekap. Ook de wand die de gang naar de trapdeur maakte, werd als niet origineel weggenomen. Het bewijst dat nogal eens de waarde van iets verdwijnt, als ook de mensen die de inhoud kennen weg zijn.

Enfant naturel de la Patrie (deel 2)

Plaatsing van Brugse vondelingen te Aartrijke eind 18de - begin 19de eeuw

Johan VERPLANCKE

In het vorige nummer van *Zilleghem* verscheen een artikel over Nicolaus Dagheraet. Hij werd op 5 december 1794 gevonden in het portaal van de Dominicanenkerk op de Brugse St.-Gillisparochie. Het pleeggezin waarin hij geplaatst werd, was echter geen Brugs maar een Aartrijks gezin. In onderhavig artikel willen we enkele aspecten van de vondelingenproblematiek onder de aandacht brengen, en dit meer specifiek toegespitst op Aartrijke.

De Franse Revolutie maakte een einde aan de armenzorg via de plaatselijke armendissen. Na een aanvankelijke nationalisatie van de armenzorg werden de dissen vervangen door Commissies van Burgerlijke Godshuizen (*Commissions des Hospices Civils*) en Burelen van Weldadigheid (*Bureaux de Bienfaisance*). Beide stonden onder het toezicht van de gemeentelijke overheid. De Burelen van Weldadigheid werden in elke gemeente opgericht. De Commissies van Burgerlijke Godshuizen (C.B.G.) werden enkel opgericht in die gemeenten waar reeds instellingen voor openbare liefdadigheid bestonden. De ontvanger diende om de drie maanden verantwoording af te leggen in de C.B.G. over de boekhou-

ding. De C.B.G. was verplicht haar rekeningen door te sturen naar het gemeentebestuur, dat ze op zijn beurt ter goedkeuring overmaakte aan de departementale overheid. De gemeentebesturen dienden de budgettaire tekorten van de C.B.G. aan te vullen. De C.B.G. stond in voor de gehospitaliseerde behoeftige medemens. De weeshuizen stonden onder de bevoegdheid van de C.B.G.

*Fig. 1 - Een moeder laat haar kindje achter in een vondelingenschuif
(murmuredancetres.blogspot.be - © Geneancetre)*

De C.B.G. dienden tevens een vondelingenschuif in te stellen.¹ Dit had als gevolg dat het te vinden leggen van een kind geen strafbare daad meer was, op voorwaarde dat dit gebeurde in een vondelingenschuif. Deze wettelijke verplichting had als nobele doelstelling de vondelingensterfte te verminderen en kindermoorden te voorkomen. Niettegenstaande deze wettelijke verplichting werd te Brugge, in tegenstelling tot andere steden², nooit een dergelijke vondelingenschuif ingericht. De plaatselijke C.B.G. had immers een andere visie en ging er van uit dat een dergelijke vondelingenschuif het te vinden leggen van een kind en/of de illegale handel in kinderen zou aanmoedigen ... Het gevolg van deze alternatieve visie was wel dat het te vinden leggen van een kind te Brugge strafbaar bleef, precies wegens het ontbreken van een vondelingenschuif. Of er effectief ook vervolgd werd, maakt niet het voorwerp uit van dit artikel.

Opvang en opvoeding van vondelingen

Het Franse revolutionaire parlement nam ten tijde van het *Directoire*³ op 27 frimaire V (17 december 1796) een wet inzake verlaten kinderen aan.⁴ De doelstelling van de wet was nobel: vondelingen dienden gratis te worden opgevangen door alle *hospices* van de Republiek⁵ en waar de fondsen onvoldoende bleken, diende de schatkist tussen te komen.

ARTICLE PREMIER. Les Enfants abandonnés, nouvellement nés, seront reçus gratuitement dans tous les hospices civils de la République.

II. Le Trésor National fournira à la dépense de ceux qui seront portés dans les hospices qui n'ont pas de fonds affectés à cet objet.

Verlaten kinderen kwamen tot aan hun meerderjarigheid⁶ onder voogdij te staan van de voorzitter van de gemeentelijke administratie waartoe het *hospice* behoorde.

In uitvoering van deze wet stelde het *Directoire Exécutif* het besluit van 30 ventôse V (20 maart 1797) op, teneinde de opvoeding van verlaten kinderen te reglementeren.⁷ Basisprincipe van deze regelgeving was dat de *hospices civils* in deze opvoeding slechts een ondersteunende rol toebedeeld kregen: hun taak bestond erin om de pasgeborenen te plaatsen bij verzorgenden of andere bewoners van het platteland en de kosten daarvan te dragen. Enkel in geval van ziekte of ongeval die het vervoer verhinderde, mocht de wees tijdelijk opgevangen worden in het *hospice* zelf. De pleegouders dienden tot aan de leeftijd van 12 jaar in te staan voor het levensonderhoud van de wees en deze onderwijs te laten volgen, zoals ook voorzien voor de andere kinderen van de gemeente.⁸

De pleegouders dienden de kosten van de opvoeding niet zelf te dragen: ze kregen hiertoe een vergoeding vanwege de C.B.G. De vergoeding bestond uit twee delen: een maandelijks vergoeding en een trimestriële vergoeding als tegemoetkoming in de kosten van de babyuitzet en kledij. Deze vergoeding nam af met de leeftijd van het kind dat zij onder hun hoede hadden. Teneinde misbruiken te voorkomen had de C.B.G. de plicht om op regelmatige basis de toestand van de geplaatste kinderen te controleren door een bezoek te (laten) brengen aan de pleeggezinnen. Anderzijds wilde de C.B.G. ook de onderhoudskosten van de door haar geplaatste kinderen reduceren door deze zo vlug mogelijk tewerk te stellen. Zo oordeelde de C.B.G. van Brugge in maart 1804 inzake de 8-jarige Fr. Christiaens: “*Présentem’ agé de 10 ans, en état d’être placé à l’atelier*”⁹ (niettegenstaande hij nog maar 8 jaar oud was, zag hij er toch al 10 jaar uit en kon hij tewerkgesteld worden in een ate-

lier). Dit was blijkbaar niet helemaal naar de zin van de pleegouders die daardoor hun vergoeding (4,16 fr. per maand + 5,52 fr. per trimester) in het gedrang zagen komen: *“le nourrice ne veut pas l'alimenter gratuitement.”*¹⁰ De C.B.G. was meteen gewaarschuwd! In Aartrijke zou het pleeggezin niet gratis instaan voor het onderhoud van het geplaatste kind.

Eens 12 jaar werden de verlaten kinderen tot aan hun meerderjarigheid geplaatst bij landbouwers, ambachtslieden, scheepskapiteins, ... teneinde hen in staat te stellen een vak te leren en in hun levensonderhoud te voorzien. De vergoeding, uitbetaald door de C.B.G., werd vanaf de leeftijd van 12 dan ook stopgezet. De kinderen kregen een leercontract: in ruil voor het leren van een vak, kregen ze kost en inwonen van hun leermeester en, naargelang de gulheid van de patroon, wat geld om te sparen voor hun eigen toekomst. Deze leercontracten duurden bij de jongens meestal tot aan de leeftijd waarop ze hun legerdienst moesten doen.

Bij het bereiken van de leeftijd van 12 jaar kon het pleeggezin ervoor opteren om alsnog verder in te staan voor de opvoeding van de vondeling tot aan diens meerderjarigheid.¹¹ Hiertoe sloot de C.B.G. een overeenkomst af met het betrokken pleeggezin: het engageerde zich om in te staan voor de verdere opvoeding tot aan de meerderjarigheid en ontving hiervoor een vergoeding vanwege de C.B.G. Zo ontving de weduwe van Sebastianus Jonckheere op 2 frimaire XIII (of 23 november 1804) een vergoeding van 50 fr. vanwege de Brugse C.B.G. voor de toekomstige kledingkosten van Marie Choor.¹² Indien de opvoeding vroegtijdig zonder ernstige motieven afgebroken zou worden, diende dit bedrag, eventueel verhoogd met schadevergoeding en intresten, terugbetaald aan de C.B.G.

Ind: 4093
Copie. La Seigneurie d'aveu / pour la ces habitans
la femme de Sebastianus Jonckheere en presence de
notaires et de ses freres et par le moyen d'un acte de 1700
ans, ayant été en l'année 1700 jusqu'au 1er de Mars et
certaines autres fruits de l'Etat sous la surveillance de
la Commission des Hospices de Bruges, après
avoir entendu les propositions lui faites à l'égard de
ce qui fut par la permission des dits d'édits de
se charger de retirer chez lui la paroisserie d'aveu
fruits jusqu'à sa mort de l'année 1700 et d'acquies
après le contrat de l'année 1700 et d'acquies
L'année 1700 et d'acquies l'année 1700 et d'acquies
moyennant certaine somme de frans pour les
dits d'édits de l'année 1700 et d'acquies par l'Etat de l'Etat
certaine, la quelle somme et l'année 1700 et d'acquies à
cette destination. La Seigneurie d'aveu en outre place
est qu'elle conserverait le dit contrat avec la
meilleure sans motifs graves et approuvés par la
dite permission de l'année 1700 et d'acquies les
certaines frans pour les dits d'édits mais
pourra encore les dits d'édits et intérêts qui
pourraient résulter de ce contrat ou abandon
fait au préjudice de la dite permission soit à
celui de l'Etat abandonné.

Fait à Bruges le 25 Mars 1700 et la permission

Fig. 2 - Eerste bladzijde van de overeenkomst van 2 frimaire XIII tussen de Brugse Commissie van Burgerlijke Godshuizen en de weduwe van Sebastianus Jonckheere (bron: OCMW-archief, Brugge)

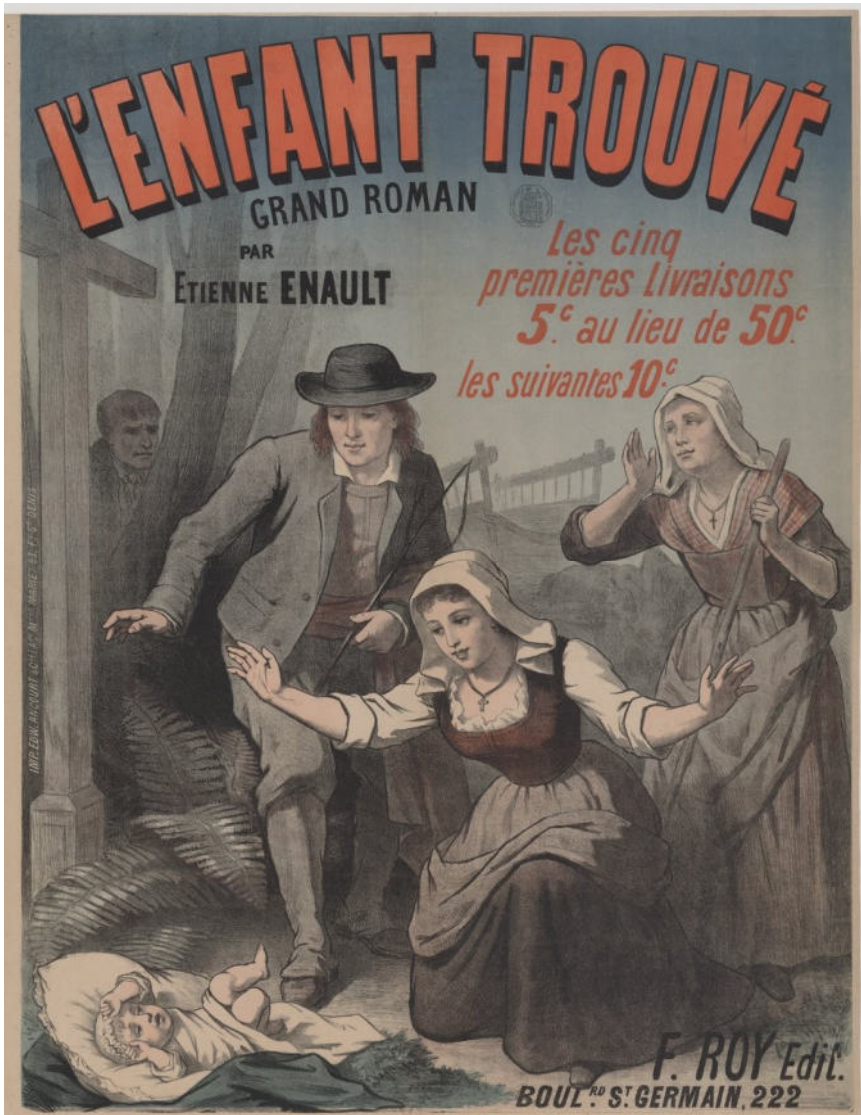

Fig. 5 - Affiche voor 'L'Enfant trouvé, grand roman par Etienne Enault'. Parijs, F. Roy, ca. 1876

Hoewel deze wetgeving zeer sociaal en vooruitstrevend was, bleken er ook tekortkomingen aan te zijn: er was immers niet voorzien in de problematiek van mentaal gehandicapte minderjarige kinderen na de leeftijd van 12 jaar. Deze tekortkoming werd op 27 februari 1809 door de commissie van de Brugse *hospices civils* onder de aandacht gebracht van de *préfet* van het Leiedepartement in het geval van vondeling Louis ...¹³ bij het bereiken van diens 12de verjaardag, met de vraag om ook na die verjaardag verder te voorzien in de vergoeding voor de pleegouders.¹⁴

Wat bedoelde de Franse wetgever met ‘*enfants¹⁵ abandonnés*’? Een definitie vinden we in het *décret impérial concernant les enfants trouvés ou abandonnés et les orphelins pauvres* van 19 januari 1811.¹⁶ Dit decreet maakte een onderscheid tussen drie categorieën van kinderen: ‘*enfants trouvés*’, ‘*enfants abandonnés*’ en ‘*orphelins pauvres*’.

- ‘*enfants trouvés*’ zijn de vondelingen¹⁷: kinderen die te vondeling worden gelegd op een willekeurige plaats en waarvan de beide ouders onbekend zijn.
- ‘*enfants abandonnés*’ zijn kinderen waarvan de ouders wel gekend zijn en eerst door hen opgevoed werden, maar later achtergelaten werden zonder dat geweten was wat er van de ouders geworden is, of waarvan de ouders om diverse redenen niet meer konden instaan voor de verdere opvoeding, bijv. ingevolge opsluiting in de gevangenis of het bedelaarstehuis of ingevolge verzorging in een godshuis, gasthuis of psychiatrische instelling.
- ‘*orphelins pauvres*’ zijn de wezen die na het overlijden van hun beide ouders geen middelen van bestaan meer hebben.

Alhoewel dit decreet er pas in 1811 kwam, kan uit de oudere rapporteringen afgeleid worden dat deze definities ook voor die datum van toepassing waren.

Aartrijkse pleeggezinnen

Anno 1809 werden acht kinderen, waaronder vier vondelingen, in zes Aartrijkse gezinnen geplaatst.¹⁸ De commissie van de burgerlijke godshuizen van de stad Brugge, officieel de *Commission des Hospices Civils de la Ville de Bruges*, plaatste haar vondelingen en verwaarloosde kinderen vnl. bij pleeggezinnen in de omliggende gemeenten Aartrijke (Jean Deschuyter, Abraham Jonckheere, Jean Jonckheere, weduwe Sebastien Jonckheere, Jacques Kerckhoven, Emanuel Neuvroen, Emanuel Robbe, J. Robbe, Arnoul Ver Eecke, Albert Verleye), Brugge, Ichtegem, Jabbeke, Lichtervelde, Loppem (Jean Hostens), Meetkerke, Oostkamp, Sint-Andries, Sint-Michiels, Sint-Pieters, Snellegem (Jean Mostré, Pierre Verplancke¹⁹), Varsenare (Guillaume Cortvriendt, Engelbert Rosseel), Westkerke, ...²⁰ Hoe de selectie van deze pleeggezinnen gebeurde en aan welke voorwaarden ze moesten voldoen, is mij onbekend. Het enige dat ter zake bepaald was, was dat de C.B.G. de kinderen minstens twee keer per jaar diende te bezoeken.

Naast Brugse pleegouders vonden de Brugse *hospices civils* ook in Aartrijke, in tegenstelling tot Zedelgem en Loppem, meerdere pleeggezinnen. Uit een inventaris van 1 januari 1811 van het aantal arme wezen ten laste van de *hospices civiles* in het Leiedepartement zou verkeerdelijk geconcludeerd kunnen worden dat er ook in Zedelgem en Loppem blijkbaar pleeggezinnen van de Brugse *hospices civils* waren.²¹ We mogen echter het doel van deze lijst niet uit het oog verliezen, nl. inventarisieren welke vondelingen en/of wezen in aanmerking konden komen voor het te vormen *Régiment des Pupilles de la Garde*, m.a.w. voornamelijk de 15-plussers. De aantallen van deze inventaris hebben dus veeleer betrekking op de jongeren die er vanaf de leeftijd van 12 jaar geplaatst waren met het oog op het leren van een vak teneinde in hun levenson-

derhoud te kunnen voorzien. Rest dan nog de vraag waarom er in Zedelgem en Loppem, in tegenstelling tot buurgemeente Aartrijke, helemaal geen pleeggezinnen, resp. slechts één pleeggezin waren.

Wie waren nu deze Aartrijkse pleeggezinnen?²²

- Jean Deschuyter. Joannes Deschuyter werd geboren te Aartrijke op 09/03/1783 als zoon van Joannes Deschuyter en Joanna Jacobus.²³ Joannes huwde te Aartrijke op 13/02/1811 met Eugenia Verleye (°Aartrijke 27/01/1791, fa Albert Verleye & Rosa Verleye). Het echtpaar had minstens zeven kinderen: Petrus (1812), Coleta (1815-1815), Coleta (1818-1828), Antonius (1821), Ludovicus (1823-1830), Carolus (1825) en Rosalia (1828).

Beroep: 'ouvrier' (arbeider)

Volkstelling 1814: woning 48 (5). Joannes huurt de woning en woont er samen met Eugenia en hun oudste zoon Petrus, evenals twee uit Brugge afkomstige kinderen, nl. ... Rondelez²⁴ (8 jaar) en ... Dusolvé²⁵ (1 jaar).

Pleeggezin voor: Marie Christine Doitfilé (in 1815).

- Abraham Jonckheere. Abraham Jacobus Jonckheere werd geboren te Aartrijke op 04/05/1774 als zoon van Sebastianus Jonckheere en Maria Francisca Lalaine.

Beroep: wever of 'ouvrier' (1812).

Volkstelling 1814: woning 270, waar hij samenwoonde met Catharina Jonckheere, vermoedelijk zijn zuster. Het was vermoedelijk ook veeleer deze zuster die in de praktijk instond voor de opvoeding van o.a. Maria Josephina Choor.²⁶

Pleeggezin voor: Maria Josephina Choor (in 1801, XII, 1808-1813), Louis Declerck (in 1808-1815) en Therese Declerck (in 1808-1815).

- Jean Jonckheere. Joannes Franciscus Jonckheere werd geboren te Eernegem rond 22/04/1743 als zoon van Petrus Jonckheere en Maria Cathalyne Derijnc.

Joannes huwde te Aartrijke op 10 vendémiaire VI (01/10/1797) met Marij Boddin. Het echtpaar had minstens vijf kinderen: Maria Anna (1798), Francisca Catharina (1800), Coleta (1803), Francisca (1805-1830) en Petrus (1808). Joannes overleed te Aartrijke op 19/05/1815; Maria op 01/10/1824.

Beroep: brouwer.

Volkstelling 1814: woning 76.

Pleeggezin voor: Maria Josephina Choor (in 1807), Louis Declerck (in XII, 1806) en Therese Declerck (in XII, 1806).

- weduwe Sebastien Jonckheere. Sebastianus Jonckheere werd geboren te Eernegem rond 1729²⁷ als zoon van Sebastianus Jonckheere en Joanna Vantygheem (gehuwd Eernegem 03/02/1728).

Sebastianus huwde achtereenvolgens met Perpetua Laridon (overleden in 1769) en op 31/07/1770 met Maria Francisca Lalaine. In het huwelijk met Maria Francisca waren er minstens drie kinderen: Catharina Sophia (1771), Abraham Jacobus (1774), Bernardus (1776-1776). Sebastianus overleed te Aartrijke op 29/03/1791.²⁸ Maria Francisca Lalaine overleed te Aartrijke “*dans la maison par lui habitée*” op 27/06/1812.²⁹

Pleeggezin voor: Louis Declerck (in XII, XIII en 1806-1808) en Therese Declerck (in XII, XIII en 1806-1808).

- Jacques Kerckhove. Jacobus Adrianus Kerckhoven (soms ook: Vanden kerckhove) werd geboren op de Brugse Sint-Gillisparochie op 30/08/1743 als zoon van Jacobus Kerckhoven en Pieternelle Knapaert.

Jacobus huwde met Cecilia Francisca Roels (zij was afkomstig uit Zuienkerke). Het echtpaar had zeven kinderen: Franciscus (1775-1775), Carolus (°1778), Emiliana (°1782), Anna Theresia (°1784), Catharina (1787-1796), Petronilla (1789-1793) en Eugenia (°1793). Jacobus overleed te Aartrijke op 10/10/1813.

Beroep: *'tailleur'* (kleermaker).

Volkstelling 1814: woning 187. Jacobus' weduwe Cecilia woont er samen met hun meerderjarige kinderen Anna Theresia en Eugenia. Cecilia is eigenares van de woning en is spinster.

Pleeggezin voor: Nicolaus Dagheraet (in 1798-1809).

- Emanuel Neuvroen. Emanuel Neuveroen³⁰ werd geboren te Aartrijke op 28/08/1761 als zoon van Aartrijkenaar Petrus Neuveroen en de van de Brugse Sint-Salvatorsparochie afkomstige Joanna Sarlé.

Emanuel huwde te Aartrijke op 6 fructidor X (24/08/1802) met Joanna Clara Blontrock. Het echtpaar had minstens zes kinderen: Henricus (°1802), Carolus (°1804), Anna Theresia (°1806), Franciscus (°1808), Coleta (°1810) en Louis (°1813). Emanuel overleed te Aartrijke op 30/01/1815.

Beroep: *'journalier'* (dagloner).

Volkstelling 1814: woning 95. Emanuel en Joanna, evenals hun zes kinderen, wonen er. Daarnaast wonen er ook twee kinderen: Napoleon Caepels³¹ (1 jaar oud, °Brugge) en Joanna Houdres³² (4 jaar oud, °Brugge).³³

Pleeggezin voor: Napoleon Demey (in 1809), Jeanne Oudaert (in 1811-1815), Policarpe Vandepost (in 1814-1815).

- Emanuel Robbe. Vitalis Emmanuel Robbe werd geboren te Brugge op 04/12/1767 als zoon van schoolmeester Antonius Robbe, afkomstig uit Koekelare, en Isabella Clara Hinderickx, afkomstig uit Vlad-

slo. Zijn doopsel werd ingeschreven in de parochieregisters van de derde portie van de Sint-Salvatorsparochie: “*Tertiae Portionis Collegatae et Parochialis Ecclesia Sancti Salvatoris Brugis*”.

Emanuel huwde te Aartrijke op 17 frimaire VI (07/12/1797) met Isabella Muijlle, de weduwe van Jacobus Wittezaele. Het echtpaar had twee kinderen, Francisca (°1798) en Coleta Francisca (°1799), die beiden volwassen werden. Emanuel overleed te Aartrijke op 27/10/1825. Isabella overleed te Aartrijke op 12/02/1850.

Beroep: ‘*matzenaere*’ of ‘*metselaere*’ (metselaar).

Volkstelling 1814: woning 56.

Pleeggezin voor: Philippe Jacobus (in XII, 1807-1812)

- J. Robbe.³⁴

Pleeggezin voor: François Christiaens (in IX-XII)

- Arnoul Ver Eecke. Arnoldus Verheecke³⁵ werd geboren te Aartrijke op 11/02/1751 als zoon van Ludovicus Verheecke en Anna Theresia Clement.

Arnoldus huwde te Ichtegem op 06/05/1777 met Isabella Dejonghe. Het echtpaar had minstens acht kinderen: Anna Teresia (1780-1783), Carolus (1782-1783), Petrus (1786-1800), Henricus (°1788), Jacoba (°1791), Carolus (°1793), Franciscus (°1797) en Petrus (°1800). Arnoldus overleed te Aartrijke op 02/07/1828.

Beroep: ‘*journalier*’ (dagloner) of ‘*werkman*’.

Volkstelling 1814: woning 91. Inwonend bij dit gezin waren: dienstmeid Regina Verstraete (18 jaar, °Aartrijke) en knecht Joannes Baeckelandt (10 jaar, °Aartrijke).

Pleeggezin voor: Jeanne Boulanger (1811-1815), Jean Jacques Gaffel (in 1808-1809), Joannes Sandweghe (in XII = 1804).

- Albert Verleye. Albertus Verleije werd geboren te Aartrijke op 24/08/1751 als zoon van David Verleije en Anna Potijre.

Albert huwde te Aartrijke op 26/01/1780 met Rosa Verleije (°Aartrijke 05/08/1753; fa Leopoldus Verleije & Martha Maes; en weduwe van Emanuel Derynck met wie zij in 1778 huwde). Het echtpaar had minstens zeven kinderen: Petrus (1781-1782), Maria Theresia (°1783), Joannes (°1786), Francisca (1788-1800), Eugenia (°1791), Henricus Josephus (1793-1794) en Henricus Josephus (1796-1824). Albertus overleed te Aartrijke op 15/10/1826.

Beroep: 'horlogemaeker' (uurwerkmaker).

Volkstelling 1814: woning 123. Albertus was eigenaar van de woning. Inwonend was: knecht Franciscus Rynck³⁶ (13 jaar, °Aartrijke). Pleeggezin voor: Jacques Claeys (in 1808-1809) en Rosalie Claeys (in 1808-1809).

Daarnaast was er ook een pleeggezin in Loppem:

- Jean Hostens. Joannes Franciscus Hoste werd geboren te Zedelgem op 06/03/1778 als zoon van Balduinus Hoste en Anna Van Renterghem.

Joannes huwde te Zedelgem op 11 messidor X (30/06/1802) met Isabella De Vriese (°Zedelgem 06/03/1773; fa Petrus De Vriese & Petronilla Kindt). Het echtpaar had minstens twee dochters die beiden volwassen werden: Marie Jeanne (1802-1868) en Catharine (1807-1870). De verhuis naar Loppem vond plaats in de periode 1807-1813, m.a.w. na de geboorte van hun jongste dochter en vooral Eugénie Verplatse bij hen geplaatst werd. Isabella overleed te Loppem op 12/03/1834. Joannes overleed te Loppem op 04/01/1853.

Beroep: 'journalier' (dagloner)

Volkstelling 1814: woning 157. Joannes huurt de woning. Inwonend zijn de 24-jarige meid Regina Duvivier uit Brugge, de geplaatste vinding Eugénie Verplatse en de 60-jarige werkmans Ignatius Duvivier uit Brugge aan wie een deel van de woning onderverhuurd wordt.

Pleeggezin voor: Eugénie Verplatse (in 1814-1815).

De selectie van pleeggezinnen

Op het eerste gezicht vind ik niet onmiddellijk een criterium waarop de *Hospices civils* zich gebaseerd zouden kunnen hebben bij het kiezen van de pleeggezinnen.

- *Herkomst*: in sommige van de pleeggezinnen is er weliswaar een link te vinden met Brugge (J. Kerckhoven en E. Robbe werden er geboren, evenals de moeder van E. Neuveroen), doch dit is geenszins een algemene regel.
- *Traditie*: in sommige gevallen had iemand in het pleeggezin reeds ervaring met de opvang van geplaatste kinderen: dit was het geval met Eugenia Verleye (de echtgenote van J. Deschuyter en dochter van Albertus Verleije) en Catharina Jonckheere (de oudere zus van Abraham en dochter van Sebastianus), die beiden opgegroeid waren in een gezin waar ook kinderen geplaatst werden.
- *Kinderen*: alle pleeggezinnen hadden reeds eigen kinderen.
- *Al dan niet kunnen schrijven*: dit criterium is moeilijk te toetsen. Van volgende pleegvoogden is geweten dat zij akten ondertekend hebben: Abraham Jonckheere.
- *Beroep*: naast enkele stielmannen (metser Robbe en uurwerkmaker Verleije) en één enkele brouwer (J. Jonckheere) waren de pleegvoogden vnl. dagloners (J. Hostens, E. Neuveroen, A. Verheecke) en arbeiders (J. Deschuyter, A. Jonckheere).

- *Leeftijd*: ook hier is niet onmiddellijk een verband te vinden. Enkel gezinshoofden jonger dan 30 vinden we niet terug. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leeftijd van het gezinshoofd van het pleeggezin (er wordt in dit overzicht enkel rekening gehouden met een eventuele periode als pleeggezin tijdens de Franse periode voor zover deze gegevens blijken uit de geconsulteerde archieven):

	°-jaar	start als pleeggezin		einde als pleeggezin	
		jaar	leeftijd	jaar	leeftijd
J. Deschuyter	1783	1815	31	1815	31
J. Hoste	1778	1813	35	1815	37
A. Jonckheere	1774	1808	34	1809	35
J. Jonckheere	1743	1807	64	1807	64
J. Kerckhoven	1743	1801	58	1809	66
M.F. Lalaine	1732	XII	71	1808	75
E. Neuveroen	1761	1809	48	1815	54
E. Robbe	1767	1807	40	1809	42
J. Robbe	?	IX		XII	
A. Verheecke	1751	1804	53	1809	58
A. Verleije	1751	1808	57	1809	58

Welke Brugse kinderen werden opgevangen door Aartrijkse pleeggezinnen?

- Jeanne Boulanger.³⁷ Geplaatst.

- Maria Josephina Choor. Vondeling. Gevonden op 03/05/1792 langs

de straat ‘*Choorstratien*’ nabij de Brugse Sint-Salvatorskerk.³⁸ Volgens haar doopakte van 04/05/1792 was ze toen ongeveer 1 jaar oud: “*aetatis circiter unius anni*”.³⁹ Niettegenstaande ze gevonden werd in de nabijheid van de Sint-Salvatorskerk, werd ze gedoopt in de Sint-Donaaskathedraal.

- François Christiaens.⁴⁰ Geplaatst. Reden: overlijden van zijn alleenstaande moeder in oktober 1800.
- Jacques Claeys.⁴¹ Geplaatst. Ouders op 09/04/1808 veroordeeld tot 1 jaar opsluiting. Hierna werden de kinderen opnieuw aan hun ouders toevertrouwd: “*rendu à leur parens en 1809*”.⁴²
- Rosalie Claeys.⁴³ Geplaatst. Ouders op 09/04/1808 veroordeeld tot 1 jaar opsluiting.⁴⁴ Hierna werden de kinderen opnieuw aan hun ouders toevertrouwd: “*rendu à leur parens en 1809*”.
- Nicolaus Dagheraet. Vondeling. Cfr. supra.

Foto © Erfgoedcel Pajottenland-Zennevallei

- Louis Declerck.⁴⁵ Geplaatst ingevolge besluit van de *préfet* op 11 ventôse XII (02/03/1804).
- Therese Declerck. Geplaatst ingevolge besluit van de *préfet* op 11 ventôse XII (02/03/1804).
- Napoleon Demey. Geplaatst op 01/03/1809: achtergelaten door zijn moeder en zijn vader was onbekend. Napoleon Demey werd immers geboren in de “*rue Vieu Sac*”⁴⁶ te Brugge op 23/07/1808 als zoon van Caroline Demey.⁴⁷
- Marie Christine Doitfilé. Vondeling. Gevonden op 26/12/1813 rond 18u30 door Isabelle Callier⁴⁸ op de trappen voor de woning van advocaat Jullien⁴⁹ aan de *quai des Marbriers*.⁵⁰ Het kind was gewikkeld in twee witte wollen doeken met ertussen een handdoek met in een hoek de initialen ‘P’ en ‘L’, geborduurd met rode draad. Beide letters waren 12 mm hoog. Het kind droeg een klein laken hemdje, een kleine witte katoenen jurk met rode spikkels. Op het hoofd droeg het een kapje en een zwart katoenen mutsje. Volgens de geboorteakte was zij toen ongeveer 1 maand oud. Nadat de geboorteakte was opgesteld, werd het kind onmiddellijk onder de hoede gesteld van de C.B.G.⁵¹ In realiteit zou zij echter gevonden zijn door Isabelle Vande Voorde⁵² die de vondeling hoorde wenen en aanbelde ten huize Jullien.⁵³
Overleden te Aartrijke “*in het hujs van den eersten verklaerder*” (i.c. Joannes De Schuijtere) op 08/06/1820.⁵⁴
- Jean Jacques Gaffel. Vondeling. Gevonden op 11/05/1808 om 6u00 door Anne Kemel, echtgenote van Emmanuel Poappe, cabaretier van cabaret *Le Gaffel*⁵⁵ te Roksem⁵⁶, op de grond aan de achterdeur van de

woning. Het kind droeg een rode wollen trui, was gewikkeld in een laken hemd en een witte handdoek om de hals. Op het hoofd droeg het twee mutsjes: een wit en erboven een donkerblauw katoenen mutsje met gekleurde bloempjes. Volgens de geboorteakte was hij toen ongeveer 3 weken oud.⁵⁷

Jean Jacques Gaffel overleed te Aartrijke “*dans la maison du premier déclarant*” (i.c. Arnoldus Verheecke) op 24/07/1809.

- Philippe Jacobus. Vondeling. Gevonden op 11/09/1790. Er werd ingeschat dat hij toen ongeveer 1 jaar oud was: “*on ne trouve pas son acte de naissance mais cet enfant paraissait avoir un an quand on l’a trouvé.*”⁵⁸

Anno 1812 was Philippe ingelijfd bij de 1er ban van de *Garde nationale*.⁵⁹

- Jeanne Oudaert.⁶⁰ Geplaatst.
- Jean Baptiste Sandweghe. Vondeling. Gevonden op 7 floréal XII (27/04/1804) om 21u30 door Gille Vande Velde⁶¹ op de stoep nabij de woningen van Anna Maria De Vos, de weduwe van Silvester Puwé⁶², en Pierre Vandekerckhove te St.-Peters-op-den-Dijk. Hij lag reeds in bed toen hij buiten geluid hoorde: “*étant dans son lit il a entendu des cris qu’il croijait etre ceux d’un enfant*”. Toen hij buiten keek, zag hij het kind liggen. Hierop had hij de beide burenen verwittigd, evenals molenaar Charles Declercq.⁶³ Er werd afgesproken dat de weduwe Puwé voor de baby zou zorgen. De baby was gekleed in twee kleedjes, het ene flesgroen van kleur en het andere van gestreept flanel, en had op het hoofd een mutsje. Volgens deze geboorteakte was hij toen tussen de twee en achttien uur oud. De veldwachter kreeg opdracht met de baby naar de kerk te gaan om hem te laten

dopen en hem daarna onmiddellijk over te brengen naar de Brugse C.B.G.⁶⁴

Hij overleed te Aartrijke “*en la maison du premier témoin section B*” (i.c. Arnoldus Verheecke) op 28 fructidor XIII (15/09/1805).⁶⁵

- Vincent Ulm. Vondeling. Gevonden op 15 brumaire XIV (06/11/1805) rond 20u00 door Dominique Derous⁶⁶ voor de voordeur van de woning van de heer Mestdag in de “*rue de hoogste van Brugge*”.⁶⁷ Het kind was gekleed in twee witte stoffen truien, een hemdje en een borstrok met rode en geelkleurige strepen en droeg een witte muts met kanten boord. Hij had een briefje bij zich, gedateerd 29/10/1805, waarop stond dat hij gedoopt diende te worden met de voor naam Vincent en dat zijn moeder hem zou komen ophalen eens het lot haar beter gezind was: “*Je le reprendrai quand la fortune me sera plus favorable*”.⁶⁸ Volgens deze geboorteakte was hij ongeveer 2 dagen oud.

Hij overleed te Aartrijke in de loop van de maand brumaire XIV.⁶⁹

- Policarpe Vandepost. Vondeling. Gevonden op 21/09/1814 rond 21u30 door Françoise Selosse, de eigenares van cabaret *Le Cornet* (Den Hoorn), aan haar cabaret op de Brugse Eiermarkt. Het kind was gekleed in een witte laken hemdje en op de schouders twee zakdoeken, de ene rood met blauw en wit gespikkeld en de tweede rood geblokt. Het droeg tevens twee rode katoenen truitjes. Volgens deze geboorteakte was hij toen ongeveer 3 maand oud. Na registratie van zijn geboorteakte werd hij onmiddellijk onder de hoede gesteld van de C.B.G.⁷⁰

Het pleegkind dat bij Joannes Hoste te Loppem werd opgevangen was:

- Eugénie Verplatse. Vondeling. Gevonden op 28/07/1813 rond 4u30 door Isabella Moeyaert, de echtgenote van Joannes Gevaert, cabaretier en molenaar op de Kronemolen te Zedelgem, op de grond tussen de achtermuur van hun woning en een ton met water voor de dieren. “*Het meisje droeg een kapje van wit katoen met langs weerszijden verschillende versieringen en daaronder een soort halfkapje versierd met een smal vlassen kantje. Verder nog een hemdje, een compleet versleten roodwitte katoenen zakdoek, een bedrukt katoenen borstrokje. Het geheel was gewikkeld in drie stukken poetskatoen, waarvan driekwart versleten was.*”⁷¹ Volgens deze geboorteakte was zij toen ongeveer 7 à 8 dagen oud. Na registratie van haar geboorteakte werd het kind door vroedvrouw Catherine Stevens naar de C.B.G. van de stad Brugge overgebracht.⁷² Zij overleed te Loppem “*dans la maison du premier comparant*” (i.c. Joannes Hoste) op 16/04/1815.⁷³

Kindersterfte bij vondelingen

Net zoals bij hun leeftijdsgenootjes was de kindersterfte onder geplaatste vondelingen behoorlijk groot in de Franse tijd. De oorzaak hiervan dient niet onmiddellijk bij verwaarlozing door de pleeggezinnen te worden gezocht, doch veeleer bij de erbarmelijke omstandigheden waarin ze te vondeling werden gelegd: voor dag en dauw (het te vondeling leggen was immers nog steeds een strafbaar feit en kon dus geen getuigen verdragen), meestal niet behoorlijk gekleed, ongeacht de weersomstandigheden. Zo weten we bijv. uit de geboorteakte van Eugénie Verplatse dat ze volledig verkleumd was van de koude toen ze gevonden werd. Isabella Moeyaert legde onmiddellijk houtblokken op het smeulende haardvuur “*chargé de bois qu'elle jette au foyer*”, want de

baby was volledig onderkoeld “*l’enfant avoir très froid par tout le corps*” ... En warm zal het met de kerstdagen 1813 ook niet geweest zijn toen Marie Christine Doitfilé te vondeling werd gelegd: ook Anne Behaeghel⁷⁴ zette zich onmiddellijk met de baby bij het haardvuur.⁷⁵

	°	†	leeftijd
Maria Josephina Choor	1791	≥ 1813	≥ 21 jaar
Nicolaus Dagheraet	1794	1869	74 jaar
Marie Christine Doitfilé	1813	1820	6 ½ jaar
Jean Jacques Gaffel	1808	1809	14 maand
Philippe Jacobus	1790	≥ 1812	≥ 21 jaar
Jean Baptiste Sandweghe	1804	1804	17 maand
Vincent Ulm	1805	1805	≤ 15 dagen
Policarpe Vandepost	1814	?	
Eugénie Verplatse	1813	1815	1¾ jaar

Anderzijds was de kindersterfte bij de reguliere gezinnen uit die tijd ook hoog. Conclusies trekken op basis van negen vondelingen is slechte statistiek: of de kindersterfte bij vondelingen hoger lag in onze streken tijdens de Franse tijd zou dan ook een onderwerp voor een ander artikel kunnen zijn ...

Vindplaats van vondelingen

De vindplaats van deze vondelingen kan opgedeeld worden op basis van algemene criteria:

- *straat* (4): Maria Josephina Choor (St.-Salvatorskoostraat), Marie Christine Doitfilé (Steenhouwersdijk), Jean Baptiste Sandweghe, Vincent Ulm (Hoogste van Brugge)
- *herberg* (2): Jean Jacques Gaffel (Le Gaffel), Policarpe Vandepost (Le Cornet)
- *kerk* (1): Nicolaus Dagheraet (Dominicanenkerk)
- *molen* (1): Eugénie Verplatse (Kronemolen⁷⁶)

Je verwacht veeleer een vondelingenproblematiek in een stad dan in een plattelandsgemeente. De stad waarborgt immers een grotere anonimiteit dan het platteland, waar iedereen iedereen kent, o.a. als gevolg van meerdere onderlinge familiebanden, en waar er een veel grotere sociale controle is. Het is dan ook verrassend te moeten vaststellen dat de Brugse C.B.G. in een schrijven van 22 prairial IX (11/06/1801) aan de *préfet* van het Leiedepartement haar beklag deed over het feit dat zij ook moest instaan voor het onderhoud en de opvang van vondelingen uit de aanpalende gemeenten: *“La grande affluence d’Enfans abandonnés dans beaucoup de communes rurales de ce Département et qui, sous le prétexte de l’inexistence d’hospices propres à les recevoir sur les Lieux, sont amenés à bruges et laissés à la charge de la Commission, ne lui permet pas de garder plus long temps le silence sur les observations qu’elle a à vous présenter à cet égard.”*⁷⁷

Interessanter dus dan een algemene opdeling van de vindplaatsen is dan ook een geografische spreiding van de diverse vindplaatsen. Hieronder een overzicht van de zeer beperkte populatie (8)⁷⁸ van vondelingen die in de Franse tijd bij Aartrijkse en Loppemse pleeggezinnen werden geplaatst, gerangschikt naar de gemeente waar zij gevonden werden:

- *Brugge* (5): Maria Josephina Choor, Nicolaus Dagheraet, Marie Christine Doitfilé, Vincent Ulm, Policarpe Vandepost
- *Roksem* (1): Jean Jacques Gaffel

- *St.-Pieters-op-de-Dijk* (1): Jean Baptiste Sandweghe
- *Zedelgem* (1): Eugénie Verplatse

Een meer doorgedreven studie van de vindplaatsen van alle vondelingen zou een antwoord kunnen geven op de vraag of deze klacht van de C.B.G. terecht was.⁷⁹ Dit is twijfelachtig; in de periode 1798-1820 waren er in het Brugse ommeland welgeteld 10 vondelingen.⁸⁰ De klacht moet dan ook vermoedelijk niet letterlijk geïnterpreteerd worden, maar men bedoelde waarschijnlijk dat zwangere vrouwen uit de omliggende gemeenten naar de stad trokken om daar in alle anonimiteit te bevallen en daar hun kind te vondeling legden ...

Fig. 3 - 'L'enfant trouvé' (1876), door Etienne Enault, verschenen in 'Le Journal du Dimanche' (Parijs)

Naamgeving van vondelingen

Uiteindelijk diende de vondeling ook een naam en een voornaam te krijgen. Tenzij uit een geschrift bleek welke voornaam de ouders wilden geven, lag de keuze bij de vinders. Een effectieve familienaam gebruiken kon niet, teneinde niemand voor het hoofd te stoten. Men diende dus creatief te zijn. Meestal droeg de naam ook een verwijzing in zich naar de plaats, tijd of omstandigheden waarin de vondeling gevonden werd. Hieronder enkele Brugse voorbeelden:

- Maria Josephina Choor. Haar familienaam verwijst naar haar vindplaats, nl. langs de straat ‘*Choorstratien*’⁸¹ in de omgeving van de Brugse St.-Salvatorskerk.
- Nicolaus Dagheraet. Gevonden om 7 uur, bij dageraad, op 05/12/1794 (daags voor het feest van Sinterklaas), verwijzen zowel zijn voor- als familienaam naar zijn vondeling zijn.
- Marie Christine Doitfilé. Haar familienaam verwijst naar “*qu’il [elle] avait le petit doit [doigt] du pied droit lié d’un bout de fil noir*” (de zwarte draad die aan haar rechter kleine teen vasthing).
- Jean Jacques Gaffel. Zijn familienaam verwijst naar zijn vindplaats: cabaret *Le Gaffel* te Roksem.
- Ursule Genthof. Haar familienaam is een verwijzing naar haar vindplaats, het Genthof.⁸² Haar voornaam verwijst naar de H. Ursula van Keulen, de patrones van de schoolgaande jeugd, jonge meisjes ..., wier feest gevierd werd op 21 oktober, i.e. twee dagen na haar geboorte.
- Philippe Jacobus. Zijn voornaam verwijst naar de H. Philippus Neri,

- patroon van de jongeren (patroonsfeest 26 mei). Een andere mogelijkheid is dat zijn volledige naam verwijst naar de apostelen Filippus en Jacobus de Mindere (patroonsfeest 3 mei).
- Jean Baptiste Sandweghe. Vermoedelijk waren anno 1804 alle wegen te St.-Pieters-op-den-Dijk zandwegen ... Maar er is meer: zijn familienaam is wel degelijk een concrete verwijzing naar zijn vindplaats, nl. in de omgeving van de Zandwegemolen waar Carolus Declercq toen molenaar was.
 - Maria Sneeuw. Gevonden aan de Groene Rei te Brugge op 05/08/1795 om 5 uur 's ochtends, krijgt zij bij haar doopsel de voornaam als haar doopmeter Maria Loire.⁸³ Mij is niet duidelijk waar de familienaam naar verwijst.
 - Jeanne Stal. Haar familienaam verwijst naar haar vindplaats: de paardenstal van landbouwer Leonard Dhondt uit Lissewege.⁸⁴
 - Vincent Ulm. De keuze van zijn voornaam gebeurde nog door zijn moeder. Geen idee waarop de familienaam gebaseerd werd. Was dit een mogelijke verwijzing naar de Duitse stad waaruit de vader afkomstig was?
 - Policarpe Vandepost. De familienaam is een verwijzing naar zijn vindplaats: cabaret *Le Cornet* (Den Hoorn) op de Brugse Eiermarkt. Zijn voornaam verwijst naar de H. Polycarpus van Smyrna⁸⁵, een bisschop en martelaar uit einde 1ste tot halfweg 2de eeuw, van wie de overleving vertelt dat ook hij een wees was.
 - Eugénie Verplatse. Mij is niet duidelijk waar de familienaam naar verwijst.

Vondelingen in Vlaanderen anno 2015

Tijdens de voorbereiding van dit artikel bleek dat de trieste realiteit uit de Franse tijd anno 2015 nog steeds een actueel thema is.

- Op 18/08/2015 werd in een berm in Kortembos nabij Sint-Truiden de pas geboren baby Marie Peeters gevonden door buschauffeur Chris Matteredne van De Lijn. Veertien dagen later meldde de moeder zich alsnog.
- In 2000 plaatste de vzw Moeders voor Moeders⁸⁶ opnieuw een vondelingschuif te Antwerpen. In de voorbije 15 jaar werden daar 8 baby's achtergelaten, waarvan twee moeders zich uiteindelijk achteraf meldden.

Fig. 4 - Vondelingenluik in Borgerhout (Antwerpen)

Noten

Gebruikte afkortingen: OCMWAB (OCMW-archief, Brugge), GAZ (Gemeente-archief, Zedelgem), RAB (Rijksarchief, Brugge), SAB (Stadsarchief, Brugge)

- ¹ Décret impérial du 19 Janvier 1811 concernant les Enfants trouvés ou abandonnés et les Orphelins pauvres, art. 3
- ² Installatie van vondelingenschuiven: Brussel (1809, stopgezet in 1843), Mechelen (1811), Bergen (1811) Antwerpen (1812, stopgezet in 1880, maar sinds 2000 is er opnieuw een vondelingenschuif), Gent (1820, dichtgemetseld in 1863) en Leuven (1823).
- ³ *Directoire*: periode van 02/11/1795 tot 09/11/1799, waarin Frankrijk werd bestuurd door een vijfkoppig bestuur: vijf directeurs, waarvan er jaarlijks één werd vervangen. Deze periode volgde op het jacobijnse schrikbewind van Robespierre en eindigde met de staatsgreep van 18 brumaire VIII (09/11/1799) die Napoleon, aanvankelijk als consul, aan de macht bracht.
- ⁴ Loi du 27 frimaire an V relative aux Enfants abandonnés.
- ⁵ Ook dat was nieuw ! Daarvoor werd de zorg voor vondelingen en verlaten kinderen lokaal georganiseerd. Dit nieuwe principe was nobel en moest ervoor zorgen dat ook vondelingen en verlaten kinderen dezelfde kansen kregen als kinderen die opgroeiden in een regulier gezin. Om financiële overwegingen werd dit nieuwe principe later echter bijgestuurd en afgezwakt en werd de zorg opnieuw gedelegeerd naar het lokale niveau, zijnde dat van de *hospices civils*, waar ondertussen ook belangrijke inkomsten verdwenen waren door de verkoop van de heerlijke rechten (renten en pachten) en goederen. Tevens kreeg het later ook als uitwas dat dergelijke kinderen beschouwd werden als een goed, nl. een bezit van de natie waarover deze ook naar eigen goeddunken kon beschikken (cfr. infra: de keizerlijke decreten van 1811). Achterliggende idee was dat deze kinderen zonder omringend gezin opgenomen werden in het regiment als vervangend gezin en daar konden opgevoed worden tot elitesoldaten.
- ⁶ Meerderjarigheid: dit kon door ofwel de leeftijd te bereiken waarop men meerderjarig werd, i.c. 21 jaar (gewone meerderjarigheid), of door voor die datum te huwen (vervroegde meerderjarigheid).
- ⁷ Arrêté du directoire exécutif du 30 ventôse an V.
- ⁸ Deze 'onderwijs'-verplichting bestond ook reeds in Frankrijk onder het *ancien régime* en had toen betrekking op het catechismusonderricht. Zie Gilles MÉRIEN, 'Les enfants trouvés sous le Directoire et le Consulat', in *Histoire, économie et société*, jg. 6 (1987), nr. 3, p. 399-408; http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/issue/hes_0752-5702_1987_num_6_3

⁹ OCMWAB, Vondelingen, *Extrait du Régistre des Enfants abandonnés secourus à domicile par la Commission des hospices civils jusqu'au 30 Ventôse an Douze.*

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ook dit was voorzien in het Arrêté du directoire exécutif du 30 ventôse an V.

¹² OCMWAB, CBG, Beheer instellingen, doos 3, Juridische zaken (oud nr. 42/3), bundel 42/3-44.

¹³ Inderdaad, dit is geen slordigheid van de auteur, maar uit diverse archiefdocumenten blijkt dat deze vondeling enkel een voornaam had.

¹⁴ RAB, Inv. 82, Franse hoofdbesturen, nr. 4228 (Vondelingen en verlaten kinderen)

¹⁵ De toenmalige schrijfwijze van de meervoudsvorm van 'enfant' was inderdaad 'enfants'; de moderne Franse spelling is 'enfants'.

¹⁶ <http://www.assmat.presse.fr/doc/decret-19-01-1811.pdf>

¹⁷ Hetzelfde decreet stelde dat het te vondeling leggen een strafbaar feit was. In de praktijk gebeurde er quasi geen vervolging. De wetgeving was immers in eerste instantie bedoeld om een antwoord te bieden op de dagdagelijkse praktijk eind 18de-begin 19de eeuw, toen een toename van het aantal vondelingen werd vastgesteld. Inzake sanctionering maakte het decreet een onderscheid in functie van de risico's voor de vondeling: zwaardere sancties bij het te vondeling leggen op meer afgelegen plaatsen.

¹⁸ Urbain NAERT, 'Geplaatste kinderen te Aartrijke in 1809', in *Noortover A*, jg. 6 (1993-1994), nr. 2, p. 43-45. Dit artikel was gebaseerd op: RAB, Inv. 82, Franse hoofdbesturen, nr. 4235 (Vondelingen en verlaten kinderen).

¹⁹ Pierre Verplancke. Petrus Jacobus Verplancke werd geboren te Houtave op 04/03/1773 als zoon van Petrus Verplancke en Anna Reijnaert. Petrus Jacobus Verplancke huwde te Varsenare op 09/09/1795 met Agatha Verleije (°Aartrijke 1769; fa David Verleije & Maria Joanna Jacques). Petrus Jacobus Verplancke overleed te Snellegem op 26/02/1826. Agatha Verleije overleed te Snellegem op 05/04/1850.

Verplancke-voorvaderreeks van Petrus Jacobus Verplancke (°04/03/1773): Petrus Martinus Verplancke (°Jabbeke 1744) x 1765 Anna Reijnaert; Petrus Verplancke (St.-Andries 06/03/1710 - Jabbeke 1751) x Jabbeke 1742 Martina Van hille; Cornelius Verplancke († St-Andr. ≤ 09/11/1719) x St-Andr. 25/05/1702 Francisca Meulemeester († 1748).

²⁰ RAB, Inv. 82, Franse hoofdbesturen, nrs. 4228, 4229 en 4235 (Vondelingen en verlaten kinderen). De in deze bundels voortkomende briefwisseling en tabellen dient met de nodige omzichtigheid te worden benaderd. De woonplaats van de pleegvoogden werd niet altijd even consequent correct genoteerd ... Navolgende

oplijsting van pleeggezinnen per gemeente beoogt geen volledigheid, behalve voor de gemeenten Aartrijke, Loppem en Zedelgem:

Aartrijke (Jean Deschuyter, Abraham Jonckheere, Jean Jonckheere, weduwe Sebastian Jonckheere, Jacques Kerckhoven, Emanuel Neuvroen, Emanuel Robbe, J. Robbe, Arnoul Ver Eecke, Albert Verleye), Brugge (Pierre Bruyne, François De Coninck, Anselme Dewitte, Guillaume Fontaine, Jacques Gevaert, Jean Laforce, Jean Lombaert, Joseph Lombaert, Emanuel Nolf, Ange Pauwels, weduwe Plansoen, Louis Rispaile, François Sanders, weduwe Tanghe), Ichtegem (Emanuel Sioens, Pierre Verlinde), Jabbeke (Jean Derudder, Pierre Maertens, Benoit Muylle, weduwe Jean Rossenu, Jacques Vanhaerens), Lichtervelde (Anne D'hont), Loppem (Jean Hostens), Meetkerke (François Van den Berghe), Oostkamp (Pierre Degrijse, Pierre Seys), Sint-Andries (Martin Dezoete), Sint-Michiels (Bernard Hillewaert), Sint-Pieters (weduwe Holvoet), Snellegem (Jean Mostré, Pierre Verplancke), Varsenare (Guillaume Cortvriendt, Engelbert Rosseel), Westkerke (Pierre Puyt, Jeanne Vandaele), ...

²¹ We kunnen dit afleiden uit de op 15/07/1811 opgestelde *État numératif des orphelins pauvres receuillis par les hospices du département de la Lys qui existaient au 1er Janvier 1811*. Dit overzicht vermeldt voor Aartrijke 2 arme wezen (2 jongens), voor Loppem eveneens 2 (1 meisje en 1 jongen) en voor Zedelgem 4 arme wezen (allen jongens). De lijst vermeldt echter geen namen. Zie RAB, Inv. 82, Franse hoofdbesturen, nr. 3603 (Régiment des Pupilles de la Garde, 1811).

²² De gegevens betreffende de volkstelling werden overgenomen uit de reeks *Volkstelling 1814*, uitgegeven door de Brugse VVF-afdeling, met de daaruit voortvloeiende beperkingen op het vlak van identificatie van inwonend dienstpersoneel. De gegevens betreffende Aartrijke, Loppem en Zedelgem zijn terug te vinden in boek XI van deze reeks.

²³ Verplancke-voorouderreeks van Joannes Deschuyter (°09/03/1783): Joannes Deschuyter (Aartrijke 13/08/1738 - 1814) x Aartrijke 17/05/1774 Joanna Clara Jacobus; Lambertus Deschuyter x Aartr. 07/05/1730 Maria Anna Verplancke (° Aartr. 17/03/1685); Andreas Verplancke (Torh. 16/12/1655 – Aartr. ≤ 03/06/1699) x Aartr. 06/08/1679 Martina Weyts; Andreas Verplancke († Icht. ≤ 01/12/1678) x Torh. 29/05/1642 Paschasia Bruggemans (°Torh. 12/04/1621)

²⁴ In de geconsulteerde bron, de VVF-reeks *Volkstelling 1814*, ontbreekt inderdaad de voornaam van dit kind. Dit zou echter betekenen dat in het gezin nog een kind geplaatst werd. Noch in het RAB noch in het OCMWAB konden wij daarvan een spoor terugvinden ...

²⁵ In de VVF-reeks *Volkstelling 1814* ontbreekt inderdaad de voornaam van dit kind. Vermoedelijk gaat het hier echter om Marie Christine Doitfilé. Het onderzoek naar wanneer de fout werd gemaakt (ofwel tijdens het opmaken van de originele volks-

telling ofwel tijdens de transcriptie naar de VVF-uitgave), maakt niet het voorwerp uit van onderhavig artikel.

- ²⁶ OCMWAB, Vondelingen, *Etat des personnes qui, ayant soigné et alimenté les Enfants trouvés et abandonnés depuis le 1er Janvier jusqu'au 12 Messidor An 6, réclament à la ville de Bruges, les arrérages des pensions, qu'ils n'ont pas reçues à cette époque, le tout conformément aux Comptes rendus et liquidés de l'ancien Directeur de l'hospice de St-Julien.*
- ²⁷ Tenzij uit verder onderzoek zou blijken dat de op 07/11/1728 te Eernegem geboren Petrus Jacobus Paulus Jonckheere (fs Sebastianus Jonckheere & Joanna Vantyghe) eigenlijk dezelfde persoon is als de Sebastianus Jonckheere die achtereenvolgens huwde met Perpetua Laridon en Maria Francisca Lalaine.
- ²⁸ Ook zijn begrafenisakte heeft het over Sebastianus Jonckheere, fs Sebastianus Jonckheere & Joanna Vantyghe, weduwnaar van Perpetua Laridon en echtgenoot van Maria Lalaine. De in de begrafenisakte anno 1791 vermelde leeftijd is 63 jaar, wat omgerekend als geboortejaar \pm 1728 doet vermoeden ...
- ²⁹ Volgens haar overlijdensakte was ze toen 80 jaar oud.
- ³⁰ Dit is de spelling in zijn doopakte. De familienaam wordt soms ook gespeld als 'Neuvroen' of 'Neuvran'.
- ³¹ Het is niet duidelijk of dit eventueel Napoleon Demey zou kunnen zijn; de leeftijd is echter foutief.
- ³² Dit zou eventueel Jeanne Oudaert (^oBrugge 1811) kunnen zijn ...
- ³³ Vermoedelijk betreft het hier de twee door de Brugse C.B.G. geplaatste kinderen: Napoleon Demey en Jeanne Oudaert.
- ³⁴ Deze pleegouder blijft een raadsel. Tijdens de voorbereiding voor dit artikel vond ik terug dat hij pleegouder was voor François Christiaens. In andere bronnen kon ik echter niets over hem terugvinden.
- ³⁵ Dit is de spelling in zijn doopakte. De familienaam wordt soms ook gespeld als 'Ver Eecke'.
- ³⁶ Gebaseerd op de beperkte gegevens van de volkstelling 1814 zou dit eventueel Johannes Franciscus Derinck kunnen zijn, geboren te Aartrijke op 07/08/1798 als zoon van Philippus Derinck en Isabella Tavernier.
- ³⁷ Vermoedelijk betreft het hier de op 21/05/1809 te Brugge als 'Jeanne Bollese' geboren dochter van de 25-jarige Isabelle Bollese die toen in de Brugse "*rue pot de vin N° 5*" woonde. In latere akten wordt haar moeder steeds vermeld als Isabelle Boulanger. Isabelle was een dochter van koetsier Nicolas Boulanger en Marie Cobus; deze laatste was anno 1809 reeds overleden. Zie SAB, Burgerlijke stand Brugge, geboorten 1809, akte 435. Vermoedelijk was het beroepsinkomen van haar 25-jarige alleenstaande moeder te gering om in hun levensonderhoud te voorzien, zodat Jeanne Bollese vanaf 20/07/1811 onder de hoede geplaatst werd van de C.B.G.

- ³⁸ Inderdaad, toen nog gewoon St.-Salvatorskerk. Deze kerk zal haar statusverhoging tot kathedraal pas in 1834 bekomen bij de heroprichting van het bisdom Brugge. De vorige Brugse kathedraal was de St.-Donaaskathedraal op de Burg. Deze werd echter in 1799 openbaar verkocht en in de daaropvolgende jaren volledig afgebroken. De kerk werd gesticht in de loop van de 9de eeuw vanuit de nog oudere parochie Snellegem. In 1089 werd deze kapel tot parochiekerk verheven.
- ³⁹ RAB, Parochieregisters Brugge, parochie Sint-Donaas, doopakten 9000_001_00026_000_0_0000_r (periode 25/11/1789-10/09/1797). Origineel bewaard in SAB: registernr. 26. Online: http://search.arch.be/nl/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/inventaris/rabscan/eaidid/BE-A0513_109981_108806_DUT/inventarisnr/I10998110880610227/level/file/scan-index/1/foto/513_9000_001_00026_000_0_0000_r (scan 23 van 83)
- ⁴⁰ Francois Jean Christiaens werd geboren te Brugge op 29/08/1795 als zoon van Brunone Christiaens. Volgens zijn huwelijksakte overleed zijn moeder te Aartrijke in de loop van de maand oktober 1800. Het Franse jaar IX loopt van 23/09/1800 tot 22/09/1801. Zijn plaatsing in het gezin van J. Robbe te Aartrijke gebeurde dan in de herfst van 1800. Hij bleef in dat gezin zeker geplaatst tot in het Franse jaar XII (23/09/1803-22/09/1804). Francois Jean Christiaens huwde op 15/05/1822 te Koekelare met Isabella-Theresia Maertens. Anno 1822 was hij 'linnen-wever'. Het gezin woonde vermoedelijk continu te Ichtegem in de periode 1822-1864. François Jean Christiaens leefde nog in 1864; zijn echtgenote overleed te Ichtegem in 1861.
- ⁴¹ Jacques Claeys werd geboren te Kaprijke op 23 ventôse VI (13/03/1798) als zoon van Joannes Claeys en Maria Theresia Delahoutere. Jacques Claeys overleed te Brugge op 22/04/1877. Hij woonde toen te Brugge, Ste Catharinastraat. Hij was weduwnaar van Maria Anna Theresia Arschol, eveneens overleden te Brugge. Zie SAB, Brugge, Burgerlijke stand, overlijdens, 1877, akte 386.
- ⁴² OCMWAB, CBG, Vondelingen, *Tableau des enfans trouvés/abandonnés pour 1809*.
- ⁴³ Rosalie Sophie Claeys werd geboren te Brugge op 4 messidor XIII (22/06/1805) als dochter van Joannes Claeys en Maria Theresia Delahoutere. Haar ouders woonden toen te Brugge, "section D N° 59 rue rompotstraat". Zie SAB, Burgerlijke stand Brugge, geboorten jaar XIII (1804-1805), akte 942. Rosalie Sophie Claeys huwde te Brugge op 28/08/1833 met schoenmaker Josephus Franciscus Formesijn. Zie SAB, Burgerlijke stand Brugge, huwelijken, 1833, akte 161.
- ⁴⁴ De reden van de veroordeling is mij momenteel onbekend. Joannes Claeys werd geboren te Beernem; zijn echtgenote te Roeselare. Hij overleed in het Brugse St.-Janshospitaal op 02/07/1840. Zie SAB, Brugge, Burgerlijke stand, overlijdens, 1840, akte 698.
- ⁴⁵ Van hem is een persoonsbeschrijving bewaard gebleven op 01/01/1812: 12 jaar oud, goede gezondheid, 1,31 m lang, bruin haar & dito wenkbrauwen, smal voor-

hoofd, bruine ogen, middelmatige neus, kleine mond, ronde kin en frisse gelaatskleur. Zie OCMWAB, Vondelingen, *Registre des Enfants Abandonnés du sexe Masculin, d'un âge supérieur à onze et inférieur à vingt-cinq ans. Entretenus par la Commission des Hospices de la Ville de Bruges 1812*

⁴⁶ *Rue Vieux Sac*: Oude Zak (straatnaam te Brugge).

⁴⁷ Caroline Demey was medio 1808 24 jaar oud en werd geboren te Gent als dochter van Charles Demey en Marie Hee.

⁴⁸ Isabelle Callier was dienstbode bij advocaat Jullien.

⁴⁹ Vermoedelijk betreft het hier advocaat Christophorus Isidorus Jullien, geboren in het Normandische Caudebec-lès-Elbeuf op 15/11/1773 als zoon van Petrus Adrianus Jullien en Maria Geneveva Jeanne. Hij huwde met brouwersdochter Maria Joanna Van Neste. Hij was secretaris van de *Conseil de Préfecture* van het Leiedepartement van 1800 tot 1816. Hij werd later gemeenteraadslid te Brugge van 1830 tot 1841, volksvertegenwoordiger van 1833 tot 1837 en West-Vlaams provincieraadslid van 1837 tot 1841. In 1803 was hij medestichter van de Brugse vrijmetselaarsloge *La Réunion des Amis du Nord*. Hij was stafhouder van de Brugse balie van 1837 tot 1841. Hij overleed te Aalter in 1841.

⁵⁰ Steenhouwersdijk: langs de Groene Rei tussen de Vismarkt en de Meebrug.

⁵¹ SAB, Burgerlijke stand Brugge, geboorten, 1813, akte 1110.

⁵² Isabelle Vande Voorde was 'laitière' (melkverkoopster) en woonde aan de "rue de la porte de Gand 33" (Gentpoortstraat 33) te Brugge.

⁵³ OCMWAB, CBG, Vondelingen, doos 193, afschrift proces-verbaal van 27/12/1813, opgesteld door politiecommissaris Busschaert op basis van de verklaringen van Isabelle Vande Voorde.

⁵⁴ GAZ, Burgerlijke stand Aartrijke, 1820, akte 79.

⁵⁵ Het cabaret-estaminet *De Gaffel* bevond zich aan de Brugsesteenweg op de noord-westelijke hoek met de Zeeweg.

⁵⁶ Alhoewel Roksem tot het arrondissement Oostende behoorde, diende de vondeling toch opgevangen te worden door de C.B.G. in het naburige arrondissement Brugge.

⁵⁷ OCMWAB, CBG, Vondelingen, doos 193, afschrift geboorteakte van 10/05/1808.

⁵⁸ OCMWAB, CBG, Vondelingen, *Tableau des enfants trouvés/abandonnés pour 1810 en Tableau des enfants trouvés/abandonnés pour 1811*.

⁵⁹ RAB, Inv. 82, Franse hoofdbesturen, nr. 3604 (Régiment des Pupilles de la Garde, 1812)

⁶⁰ Jeanne Oudaert werd geboren te Brugge op 29/05/1811 als dochter van de 23-jarige uit Ettelgem afkomstige maar te Brugge wonende Jeanne Oudaert. Moeder

Jeanne Oudaert was op haar beurt een dochter van bediende Louis Oudaert en Anne Blaque; haar vader was anno 1811 echter al overleden. Zie SAB, Burgerlijke stand Brugge, geboorten 1811, akte 511. Vermoedelijk was het beroepsinkomen van haar 23-jarige alleenstaande moeder te gering om in hun levensonderhoud te voorzien zodat Jeanne Oudaert vanaf 20/07/1811 onder de hoede werd geplaatst van de C.B.G. Jeanne Oudaert huwde tweemaal te Leuven: met Michel Melis in 1840 en met Lambert Vanhove in 1858.

- ⁶¹ Gille Vande Velde was ‘ouvrier journalier’ of dagloner.
- ⁶² Silvester Puwé werd geboren te Bredene als Silvester Stincker op 08/02/1754 als zoon van Petrus Stincker en Angela Verlynde. Hij huwde te Sint-Pieters-op-den-Dijk op 26/08/1776 met Maria Anna De Vos (weduwe in een eerder huwelijk met Joannes Dekempe). Hij overleed te Sint-Pieters-op-den-Dijk op 27 pluviöse VI (15/02/1798). Silvester Puwé was ‘vendeur de bierre’ of bierverkoper.
- ⁶³ Carolus Alexander Declercq (°Vladslo 1755 - †1822) was gehuwd met Godelieve Joanna Vanhee (°Eernegem 1754 - †1803). Carolus Declercq was molenaar op de Zandwegemolen.
- ⁶⁴ OCMWAB, CBG, Vondelingen, doos 193, afschrift geboorteakte van 7 floréal XII.
- ⁶⁵ GAZ, Burgerlijke stand Aatrijke, overlijdens jaar XIII.
- ⁶⁶ Dominique Deraus was een ‘teinturier’ of verver en woonde in de “*rue Westmeersch*” te Brugge.
- ⁶⁷ De straat “*Hoogste van Brugge*” bestaat nog; deze straat is de eerste zijstraat op je rechterkant in de Zuidzandstraat als je van het Zand naar de Markt gaat. Ze geeft verbinding met de Korte Vuldersstraat, de Gozeputstraat en de Westmeers.
- ⁶⁸ Dit is de tekst zoals deze vermeld is in de geboorteakte. Het is niet uit te sluiten dat de oorspronkelijke tekst op het briefje Vlaams was en hier vertaald werd. Zie SAB, Burgerlijke stand Brugge, geboorten, 1805, akte 135.
- ⁶⁹ OCMWAB, Vondelingen, *Tableau des paiements faits aux Nourrices des Enfants trouvés pendant l’An treize de la République française*.
- ⁷⁰ SAB, Burgerlijke stand Brugge, geboorten, 1814, akte 896.
- ⁷¹ Géry CAPPON, ‘Een vondeling op de Kronemolen’, in: *Zilleghem*, jg. 1 (1980), nr. 3, p. 88.
- ⁷² Ibid. p. 87-90; GAZ, Burgerlijke stand Zedelgem, 1813, akte 83; Firmin ROOSE, ‘Vondelingen uit het Brugse Ommeland 1798-1820’, in: *Het Brugs Ommeland. Handelingen van de Heemkundige Kring ‘Maurits Van Coppenolle’*, jg. 13 (1973), nr. 1, p. 25.
- ⁷³ GAZ, Burgerlijke stand Loppem, 1815, akte 18.
- ⁷⁴ Anne Behaeghel was een dienstbode van advocaat Jullien. Zie: OCMWAB, CBG,

Vondelingen, doos 193, afschrift proces-verbaal van 27/12/1813, opgesteld door politiecommissaris Busschaert op basis van de verklaringen van Isabelle Vande Voorde.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ De indeling van de Kronemolen is betwistbaar: naast molen was dit immers ook een herberg ...

⁷⁷ RAB, Inv. 82, Franse hoofdbesturen, nr. 4227.

⁷⁸ Inderdaad, slechts 8, want van Philippe Jacobus heb ik niet onmiddellijk zijn vindplaats teruggevonden.

⁷⁹ Even interessant zou een studie van de Brugse vindplaatsen kunnen zijn: kunnen deze al dan niet in belangrijker mate gerelateerd worden aan de volkere buurten, zoals bijv. de Carmersstraat, de Meersen of St.-Gillis?

⁸⁰ Firmin ROOSE, *o.c.*, p. 21-27. De in dat artikel behandelde vondelingen zijn:

geboren	naam vondeling	pleeggezin
13/07/1798 Oostkamp	Francisca Vande Steene	Jacques Mestdagh Oostkamp
16/06/1799 Meetkerke	Junius Le Fort	Franciscus Vandenberghe Meetkerke
26/04/1804 Sint-Pieters-o/d- Dijk	Jean Baptiste Sandweghe	Arnoldus Verheecke Aartrijke
13/01/1809 Sint-Andries	Theresia-Appolonia Van- derlinden	†
09/04/1811 Varsenare	Josephus Portalis	Jacques Martelé Varsenare
23/07/1813 Sint-Kruis	Catherine-Françoise Vande Baillie	Jan Manchy Varsenare
28/07/1813 Zedelgem	Eugénie Verplatse	Joannes Hoste Loppem
09/03/1815 Koolkerke	Seraphinus-Alexander Vanterpanne	Pieter Benoot Koolkerke
30/09/1818 Sint-Kruis	Hironimus-Joannes Steen- wegh	†
23/06/1820 Sijsele	Anne Marie Vanden Boom	Bernard Goethals Westkerke

- ⁸¹ Ook nu nog is er in de omgeving van de Brugse Sint-Salvatorskathedraal een Sint-Salvatorskoostraat, meer bepaald pal op het koor van de kathedraal richting Mariastraat en Simon Stevinplein.
- ⁸² Het Genthof is een straat in Brugge tussen het Jan van Eyckplein en de Langerei.
- ⁸³ OCMWAB, CBG, Vondelingen, doos 193, afschrift van 14 vendémiaire IX van de doopakte van 15/08/1795.
- ⁸⁴ OCMWAB, CBG, Vondelingen, doos 193, proces-verbaal opgesteld op 25/10/1814 door F.J. Schouteeten, *maire* van Lissewege, op basis van de verklaringen van landbouwer Leonard Dhondt.
- ⁸⁵ Een verband tussen de datum waarop Policarpe Vandepost gevonden werd (21/09/1814) en de feestdag van de H. Polycarpus van Smyrna (26 januari, want voor 1969; vanaf 1969 verplaatst naar 23 februari) is er echter niet.
- ⁸⁶ <http://www.vondelingenluik.be/index/be-nl/2933/>

Kasteel van Loppem

Neogotisch topmonument met rijke kunstcollecties,
romantisch park met vijvers en doolhof

Een ideale daguitstap!

De manege biedt een uniek kader
voor elk evenement, feest of seminarie.

Openingsuren, tarieven en andere info:
www.kasteelvanloppem.be

Steenbrugsestraat 26 - 8210 Loppem

WALCARIUS VERZEKERINGEN

BVBA

Groenestraat 31 bus 2, 8210 Zedelgem

Tel 050 20 06 02

johan.walcarius@verz.kbc.be

KBO 8887 868 615, rekeningnummer BE50 7390 3058 3018

Verbonden agent: FIMSA, 181723A, van kbc-verzekeringen nv, Prof. Roger Van Overstraetenplein 2, 3000 Leuven, btw 0455 982 840, vat Looisew

GARAGE DEKETELAERE
VELDEGEM — LOPPEM

Torhoutsesteenweg 383
8210 Veldegem
Tel: 050/27.74.94

Autobaan 17
8210 Loppem
Tel: 050/822.822

www.opeldeketaere.be
info@opeldeketaere.be

Reeds meer dan 40 jaar een familiebedrijf!

Persoonlijke service ...
...van generatie op generatie!

Reeds 3 generaties is DEKETELAERE
onlosmakelijk verbonden met OPEL

 bouwmaterialen
MAERTENS n.v.

Zedelgem

- bouwmaterialen
- vloer & wandtegels
- blauwsteen
- basalt
- kandla
- graniet
- witsteen

Diksmuidse Heirweg 73, 8210 Zedelgem
tel. 050/20.91.01
info@maertensbouwmat.be

www.maertensbouwmat.be